

PROGRAM PROFILAKTYKI
ZESPOŁU SZKÓŁ
SPOŁECZNEGO TOWARZYSTWA OŚWIATOWEGO
W BIAŁYMSTOKU

Białystok 2013

Podstawa prawna:

Rozporządzenie Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 26 lutego 2002 r. w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół (Dz. U. Nr 51, poz. 458)

SPIS TREŚCI

I. Wychowanie i profilaktyka w szkole - wprowadzenie /str. 3.

II. Opis sytuacji wychowawczej szkoły i środowiska lokalnego - diagnoza zagrożeń /str.4.

III. Cele szkolnej profilaktyki /str.5.

IV. Metody pracy /str.6.

V. Realizacja działań szkolnej profilaktyki /str.7.

A. Plan realizacji /str.7.

C. Nauczyciele i rodzice wobec zadań profilaktyki /str.11.

VI. Bibliografia /str.12.

I. WYCHOWANIE I PROFILAKTYKA W SZKOLE - WPROWADZENIE.

PROFILAKTYKA jest chronieniem człowieka w rozwoju przed zagrożeniami i reagowaniem na nie. Jej celem jest ochrona człowieka, dziecka, ucznia, wychowanka przed wszelkimi zakłóceniami rozwoju. Na pozór może się wydawać, że wszelkie zagrożenia czyhają na człowieka w świecie zewnętrznym, gdy w istocie to sam człowiek dokonuje takich wyborów, które zakłócają jego rozwój. Człowiek niedojrzały sam dla siebie może być zagrożeniem. Dlatego prowadzenie dziecka ku dojrzałości jest zarówno wychowaniem, jak i profilaktyką.

Takie widzenie wychowania i profilaktyki stawia szczególne wymagania wychowawcom. Do dobrego wypełniania własnych zadań niezbędna jest wiedza nie tylko o współczesnych, cywilizacyjnych zagrożeniach, ale przede wszystkim o naturze człowieka, celu życia ludzkiego, jak również o mechanizmach psychologicznych prowadzących do destrukcyjnych zachowań.

Program szkolnej profilaktyki to ogół działań chroniących dzieci i młodzież przed zakłóceniami w rozwoju i interwencyjnych w sytuacji pojawiających się zagrożeń. Obejmuje działania podejmowane w czasie realizacji programów nauczania i programu wychowawczego, gdy realizowane są zadania ogólne szkoły, a także działania specyficzne dla profilaktyki, np. zasady interwencji profilaktycznych, procedury pomocne w sytuacjach kryzysowych w szkole lub klasie.

Szkoła jest miejscem profilaktyki pierwszorzędowej, tj. stosowanej do grupy niskiego ryzyka. Polega na promowaniu zdrowego stylu życia i zapobieganiu zagrożeniom, w szczególności na rozwijaniu umiejętności radzenia sobie z wymogami życia. Jej celem jest opóźnianie chwili, podjęcia zachowania ryzykownego a przede wszystkim zachęcenie do niepodejmowania takich zachowań.

Ten typ profilaktyki wynika z zadań szkoły, kompetencji nauczycieli, a przede wszystkim potrzeb ogółu dzieci i młodzieży. Szkoła jest bowiem instytucją powołaną do wychowania i nauczania, a nie leczenia. **Rozporządzenie MENiS z dnia 26 lutego 2002 roku w sprawie podstawy programowej wychowania przedszkolnego oraz kształcenia ogólnego w poszczególnych typach szkół** podkreśla, że działalność edukacyjna szkoły jest określona przez szkolny zestaw programów nauczania, program wychowawczy szkoły i **program profilaktyki** dostosowany do potrzeb rozwojowych uczniów oraz potrzeb danego środowiska.

W ramach programu profilaktyki stosuje się następujące **formy oddziaływania**:

- **DZIAŁANIE INFORMACYJNE**, czyli dostarczanie adekwatnych informacji na temat skutków zachowań ryzykownych. Zakłada się w nich, że znajomość konsekwencji spowoduje u wychowanka podjęcie racjonalnego wyboru, a co za tym idzie, zmianę postaw i zachowań.
- **DZIAŁANIE EDUKACYJNE**, a więc uczenie ważnych umiejętności psychologicznych i społecznych, np. radzenie sobie ze stresem, nawiązywanie kontaktów z ludźmi, opieranie się naciskom otoczenia, rozwiązywanie konfliktów. Ta strategia jest najbardziej skuteczna w działaniach profilaktycznych. Trzeba pamiętać, że umiejętności te powinny być wpisane w całe życie człowieka, odnosić się do dojrzałego systemu wartości. Zatem w program musi być także wpisane wprowadzenie w świat wartości i norm.
- **DZIAŁANIA ALTERNATYWNE**, tj. pomoc w zaspokajaniu ważnych potrzeb psychicznych. Polegają one na proponowaniu różnorodnych działań o pozytywnym charakterze (jak koła zainteresowań itp.) i angażowaniu w nie wychowanków. Poprzez te działania dziecko ma szansę na zaspokojenie (choćby częściowe) deprivowanych potrzeb psychicznych, może realizować cele rozwojowe, uczy się radzić sobie w trudnych sytuacjach życiowych. Ważnym elementem tego rodzaju działalności jest możliwość nawiązania bliskiego kontaktu z drugim człowiekiem.

Poniższy program uwzględnia w różnym stopniu wymienione kierunki pracy, kładąc jednak szczególny nacisk na kształtowanie osobowości dziecka i wspieranie jego rozwoju - zarówno poprzez proponowane treści, jak również osobisty kontakt nauczyciela z dzieckiem. Wynika to z założenia, że jednym z podstawowych źródeł zachowań ryzykownych są deficyty rozwoju emocjonalnego oraz zła adaptacja do ról i warunków życiowych.

Należy tutaj podkreślić, że działania uwzględnione w programie profilaktycznym, związane są ściśle z programem wychowawczym szkoły.

Zadaniem szkolnej profilaktyki jest nie tylko chronienie dzieci przed zagrożeniami przez działania wychowawczo-profilaktyczne, ale również reagowanie w sytuacjach rozpoznania pierwszych prób podejmowania zachowań ryzykownych poprzez odwołanie się do specjalistycznej pomocy (wskazywanie, czasem pomoc w organizacji pierwszego kontaktu ze specjalistą, nawiązanie kontaktu z rodzicami, motywowanie do podjęcia leczenia i terapii). Dlatego program obejmuje także zasady interwencji w przypadku uczniów szczególnie zagrożonych.

Aby wytyczone zadania mogły zostać zrealizowane, program profilaktyczny musi być globalny i całościowy. Konieczne jest, aby oddziaływał na całe środowisko społeczne - nie tylko na dzieci, ale też na rodziców i nauczycieli. Założenie to zostało uwzględnione w programie.

II. OPIS SYTUACJI WYCHOWAWCZEJ SZKOŁY I ŚRODOWISKA LOKALNEGO - DIAGNOZA ZAGROZEŃ.

W naszej szkole uczy się 177 uczniów, a zatrudnionych jest 38 pracowników pedagogicznych.

Do szkoły uczęszczają uczniowie z rodzin wydolnych wychowawczo. 14% uczniów sprawia trudności wychowawcze, ok. 6% uczniów ma trudności w nauce. Opieką pedagoga objętych jest 33 uczniów, przy czym 12 posiada opinie poradni psychologiczno-pedagogicznej. Zidentyfikowanie mocnych i słabych stron funkcjonowania szkoły w dziedzinie wychowania i profilaktyki jest punktem wyjścia do tworzenia i poprawiania warunków dla realizacji działań profilaktycznych w szkole. Dlatego za podstawę diagnozy posłużyły:

- wnioski z Rad Pedagogicznych;
- wyniki ankiety dla nauczycieli;
- opinie pedagoga szkolnego.

Treść działań profilaktycznych dostosowano przede wszystkim do problemów wychowawczych występujących na terenie szkoły. Są to:

- w pierwszej kolejności w całej szkole:
 - **braki kultury osobistej,**
 - **brak dyscypliny;**
 - **zachowania agresywne** (rozumiane jako zaczepne, napastliwe zachowanie względem innych), w tym agresja słowna i fizyczna: wyzwiska, przepychanki itp.,
- w mniejszym stopniu wśród wszystkich uczniów:
 - **nieprawidłowe nawyki żywieniowe;**
- w klasach starszych:
 - **niska motywacja wewnętrzna do nauki.**

Wiedza o współczesnych, cywilizacyjnych zagrożeniach i zachowaniach ryzykownych podejmowanych przez młodych ludzi sprawia, że nie można ich pominąć w szkolnym programie profilaktycznym. Dlatego w programie uwzględniono także promocję zdrowia, zaburzenia odżywiania, problemy uzależnień i zagadnienia związane z psychofizycznymi przemianami okresu dojrzewania.

Kierunki działań profilaktyki w szkole wynikają przy tym ze znajomości motywów podejmowania tych zachowań problemowych oraz ze znajomości czynników ryzyka, jak i czynników chroniących dziecko.

III. CELE SZKOLNEJ PROFILAKTYKI.

Cel nadrzędny:

OCHRONA WYCHOWANKÓW PRZED ZAGROŻENIAMI ROZWOJU

Celem programu jest taki wpływ na dziecko, aby lepiej radziło sobie w życiu, z rozwiązywaniem problemów, aby rozumiało siebie, umiało współżyć z innymi i potrafiło również znajdować w samym sobie oparcie w trudnych sytuacjach.

1. Cel ogólny:

Dostarczenie adekwatnych informacji na temat skutków zachowań ryzykownych, by wychowanek mógł podjąć racjonalny wybór i zmieniać niewłaściwe postawy i zachowania.

Cele szczegółowe:

- pokazanie, czym jest agresja i jak ją rozpoznawać;
- uświadomienie zagrożeń, jakie niesie agresja;
- pogłębianie wiedzy na temat mechanizmów uzależnień;
- dostarczenie informacji na temat psychofizycznych zmian okresu dojrzewania;
- dostarczenie wiedzy na temat konsekwencji niewłaściwego odżywiania;

2. Cel ogólny:

Uczenie ważnych umiejętności psychologicznych i społecznych, które pozwolą na lepsze radzenie sobie w trudnych sytuacjach.

Cele szczegółowe:

- doskonalenie umiejętności rozpoznawania i wyrażania emocji, uczuć;
- uczenie rozumienia i akceptowania własnych i cudzych uczuć;
- kształtowanie poczucia własnej tożsamości, wartości oraz pozytywnej samooceny;
- rozwijanie umiejętności nawiązywania kontaktów, budowania udanych relacji z innymi ludźmi;
- nabywanie umiejętności opierania się naciskom otoczenia;

- nabywanie umiejętności rozstrzygnięcia problemów i rozwiązywania konfliktów;
- wdrażanie do wyrażania i uzasadniania swych sądów, do podejmowania samodzielnych decyzji;
- kształcenie umiejętności radzenia sobie ze stresem;
- rozwijanie świadomości własnego ciała i umiejętności dbania o swoje zdrowie;
- nauka udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej.

3. Cel ogólny:

Wprowadzenie w świat wartości i norm, na których wychowanek może się oprzeć w swoich wyborach.

Cele szczegółowe:

- ukazanie, jak wiele wychowankowie mogą dać i jak wiele otrzymać: zrozumienie, wzajemne wsparcie, pomoc, życzliwość;
- otwarte dzielenie się swoimi myślami i odczuciami;
- zachęcanie do lepszego rozumienia i uszanowania odmiennych poglądów, sposobu życia;
- wpajanie zasad moralnych, etycznych;
- zapoznanie z normami, regułami kulturalnego współżycia i zasadami obowiązującymi w szkole;
- wzbudzanie poczucia odpowiedzialności za własne zachowanie;
- uświadomienie i pokazanie perspektyw zdrowego stylu życia, bez uzależnień;

4. Cel ogólny:

Pomoc w zaspokajaniu ważnych potrzeb psychicznych poprzez oferowanie alternatywnych form spędzania czasu wolnego.

Cele szczegółowe:

- stwarzanie możliwości i zachęcanie do rozwijania zainteresowań i uzdolnień;
- pobudzanie potrzeby aktywnego, zdrowego stylu życia;
- propagowanie uprawiania sportu;
- kształtowanie umiejętności kulturalnego spędzania czasu wolnego;
- udzielanie pomocy uczniom z różnego rodzaju trudnościami.

IV. METODY PRACY.

W realizacji programu wykorzystuje się różnorodne metody, przede wszystkim aktywne, by umożliwić uczniom aktywne doświadczenie i przeżywanie tego, co jest tematem zajęć. Wprowadzać można różne techniki, dostosowując je do wieku uczniów, zainteresowania tematem, umiejętności radzenia sobie z przedstawionymi problemami i poziomu ich aktywności.

V. REALIZACJA DZIAŁAŃ SZKOLNEJ PROFILAKTYKI.

A. PLAN REALIZACJI. Szczegółowy sposób realizacji danego zadania i tematyka zajęć czy ćwiczeń zależy od osób prowadzących.

Cel ogólny	Zadania	Formy realizacji	Osoby odpowiedzialne	Termin realizacji
Dostarczenie adekwatnych informacji na temat skutków zachowań ryzykownych i szkodliwych dla zdrowia	<ul style="list-style-type: none"> - pokazanie, czym jest agresja, jak ją rozpoznawać i jakie niesie zagrożenia; - pogłębianie wiedzy i świadomości na temat mechanizmów uzależnień; - dostarczenie informacji na temat psychofizycznych zmian okresu dojrzewania; - dostarczenie informacji nt. konsekwencji niewłaściwego odżywiania; 	- zajęcia warsztatowe na godzinie wychowawczej	wychowawcy, pedagog szkolny	cały rok
		- zajęcia wychowawcze	Pedagog, specjalista uzależnień	wg potrzeb
		- pogadanki nt. psychofizycznych przemian procesu dojrzewania	higienistka, nauczyciel wych. do życia w rodzinie	cały rok
		- akcje profilaktyczne: apele szkolne, plakaty	opiekun Szkolnego Samorządu, pedagog szkolny, higienistka	według potrzeb

Cel ogólny	Zadania	Formy realizacji	Osoby odpowiedzialne	Termin realizacji
Uczenie ważnych umiejętności psychologicznych i społecznych	<ul style="list-style-type: none"> -doskonalenie umiejętności rozpoznawania i wyrażania własnych uczuć oraz akceptowania uczuć innych; - kształtowanie poczucia własnej wartości; - rozwijanie umiejętności nawiązywania i utrzymywania kontaktów z ludźmi; - nabywanie umiejętności rozwiązywania problemów; - nabywanie umiejętności opierania się naciskom innych; - wdrażanie do wyrażania swoich sądów, podejmowania decyzji; - kształcenie umiejętności radzenia sobie ze stresem; 	- wszystkie zajęcia odbywające się na terenie szkoły oraz wyjścia grupowe,	wszyscy nauczyciele	cały rok
		- zajęcia w ramach godzin wychowawczych,	wychowawcy	cały rok
		- zajęcia wychowawcze,	wychowawcy, pedagog szkolny	cały rok
		- zajęcia wychowawcze,	wychowawcy, pedagog szkolny	cały rok
		- zajęcia wychowawcze,	wychowawcy, pedagog szkolny, nauczyciel wdźw, zaproszeni specjaliści	cały rok
		- codzienne sytuacje szkolne	wszyscy nauczyciele	cały rok szkolny
		- zajęcia warsztatowe	-wychowawcy, pedagog, zaproszeni specjaliści	wg ustalonych terminów

	- rozwijanie świadomości własnego ciała i umiejętności dbania o zdrowie,	- zajęcia wdźwr, pogadanki pielęgniarki szkolnej	- nauczyciel wdźwr, pielęgniarka szkolna	cały rok szkolny
	- udzielanie pierwszej pomocy przedmedycznej	- zajęcia praktyczne ze specjalistami zakresu udzielania pierwszej pomocy przedmedycznej	- dyrektor, zaproszeni specjaliści, nauczyciel edukacji dla bezpieczeństwa,	wg ustalonych terminów

Cel ogólny	Zadania	Formy realizacji	Osoby odpowiedzialne	Termin realizacji
Wprowadzenie w świat wartości i norm	<ul style="list-style-type: none"> - ukazanie, jak wiele wychowankowie mogą dać i jak wiele otrzymać: zrozumienie, wzajemne wsparcie, pomoc; - uczenie otwartości w dzieleniu się myślami i odczuciami; - zachęcanie do lepszego rozumienia ludzi i do uszanowania odmiennych poglądów, sposobu życia; - wpajanie zasad moralnych; - zapoznanie z normami, regułami kulturalnego współżycia i zasadami obowiązującymi w szkole; - wzbudzanie poczucia odpowiedzialności za siebie; - pokazanie perspektyw zdrowego stylu życia; 	- własny przykład nauczycieli, dostarczanie pozytywnego wzorca w codziennych kontaktach z uczniami	wszyscy nauczyciele	cały rok
		- formy warsztatowe i pogadanki	wychowawcy	cały rok
		- zajęcia klas z pedagogiem szkolnym	pedagog szkolny	wg uzgodnionych terminów
		- lekcje religii	katecheci	cały rok
		- zajęcia wychowawcze	wychowawcy, pedagog	IX, według potrzeb
		- zajęcia wychowawcze, codzienne sytuacje szkolne	wszyscy nauczyciele	Cały rok
		- zachęcanie do uprawiania sportu oraz dbałości o własne ciało	nauczyciele w-f, wdźwr, pielęgniarka	cały rok
		- lektura literatury dostarczającej pozytywne wzorce zachowań	nauczyciele j. polskiego, bibliotekarz	cały rok

Cel ogólny	Zadania	Formy realizacji	Osoby odpowiedzialne	Termin realizacji
Pomoc w zaspokajaniu ważnych potrzeb psychicznych poprzez oferowanie alternatywnych form spędzania czasu wolnego	- stwarzanie możliwości i zachęcanie do rozwijania zainteresowań i uzdolnień	- zajęcia świetlicy szkolnej	wychowawcy świetlicy	cały rok
		- konkursy szkolne i pozaszkolne: plastyczne, przedmiotowe itp.	wszyscy nauczyciele	wg terminów konkursów
		- spotkania z ciekawymi ludźmi	chętni nauczyciele	według potrzeb
		- koła zainteresowań		
		- gazetka szkolna	opiekun Szkolnego Samorządu, bibliotekarz	co miesiąc
		- szkolne inscenizacje	chętni nauczyciele	według potrzeb
	- pobudzenie potrzeby aktywnego, zdrowego stylu życia	- pozalekcyjne zajęcia sportowe	nauczyciel w.f.	cały rok
		- udział w międzyszkolnych rozgrywkach sportowych	nauczyciel w.f.	wg terminarza zawodów
		- rajdy, wycieczki klasowe, itp.	nauczyciel w.f., wychowawcy	według potrzeb
	- kształtowanie umiejętności kulturalnego spędzania czasu wolnego	- udział w szkolnych i miejskich imprezach kulturalno-rozrywkowych	Wychowawcy, nauczyciele przedmiotów	cały rok
		- wycieczki szkolne, wyjazdy do kina, teatru itp.	wychowawcy, dyrektor szkoły	w miarę potrzeb
		- organizacja występów artystycznych w szkole	dyrektor szkoły	w miarę potrzeb
	- udzielanie pomocy uczniom z różnego rodzaju trudnościami	- rozmowy indywidualne z uczniami	wszyscy pracownicy szkoły	na bieżąco
		- kierowanie uczniów do poradni psychologiczno-pedagogicznej	wychowawcy, pedagog szkolny	na bieżąco
		- pomoc koleżeńska	wychowawcy	cały rok
		- zajęcia świetlicowe	wychowawcy świetlicy	cały rok
		- zajęcia o charakterze korekcyjno-kompensacyjnym	pedagog szkolny	regularnie
		- pozalekcyjne zajęcia wyrównawcze np. dla uczniów z trudnościami w nauce	nauczyciele przedmiotów, bibliotekarz, pedagog szkolny	w miarę potrzeb

C. NAUCZYCIELE I RODZICE WOBEC ZADAŃ PROFILAKTYKI

Wiadomą rzeczą jest, że najważniejszymi osobami wpływającymi na dzieci i młodzież są rodzice i nauczyciele. Dlatego właśnie oni muszą posiadać wiedzę na temat wszelkiego rodzaju zagrożeń i umiejętność wspierania dziecka w rozwoju.

Zadaniem nauczycieli jest zatem poszerzanie wiedzy z zakresu profilaktyki, zapoznawanie się z aktualnymi rozporządzeniami ministra, wybranymi aktami prawnymi dotyczącymi tej problematyki poprzez:

- rozpoznawanie istniejących problemów i potrzeb środowiska za pomocą różnorodnych metod (ankiety itp.);
- wymiana doświadczeń w dyskusjach;
- konferencje szkoleniowe z udziałem osób wspierających pracę szkoły np. pedagoga, psychologa, logopedy;
- samokształcenie - uczestnictwo w różnego rodzaju formach doskonalenia zawodowego związanego z tematyką profilaktyki, studiowanie odpowiedniej literatury.

Ponadto na **spotkaniach wychowawców z rodzicami** poruszane będą w formie prelekcji, dyskusji i zajęć warsztatowych następujące zagadnienia:

1. Wnoszące wiedzę z zakresu pedagogiki, psychologii, prawa:

- Rozporządzenia ministra, wybrane akty prawne np. z zakresu praw dziecka, bezpieczeństwa, prawa karnego i opiekuńczego.
- Podstawowe prawidłowości rozwojowe dzieci i młodzieży.
- Przyczyny niepowodzeń szkolnych uczniów i sposoby radzenia sobie z nimi.
- Przyczyny występujących obecnie zaburzeń w zachowaniu (agresja słowna i fizyczna itp.).
- Deficyty rozwojowe i radzenie sobie z nimi (dysleksja, zaburzenia koordynacji wzrokowo-ruchowej itp.).
- Patologie społeczne (nikotynizm, narkomania, alkoholizm, sekty).
- Rozwój seksualny człowieka (jak rozmawiać z własnym dzieckiem).

2. Kształcące umiejętności wspierania rozwoju dziecka:

- Rozeznanie w potrzebach własnych dzieci.
- Poznanie sposobów zaspokajania potrzeb.
- Kierowanie procesem uczenia się.
- Organizacja czasu dziecka (czasu pracy i czasu wolnego).
- Umiejętność porozumiewania się z dzieckiem i osobami dorosłymi.
- Wspólne planowanie i spędzanie czasu w domu i szkole.
- Radzenie sobie z konfliktami i negatywizmem dziecka.

VI. Bibliografia

- Biblioteczka reformy MEN, O pomocy psychologiczno-pedagogicznej. Warszawa 2000.
- Gordon T., Wychowanie bez porażek w szkole. Warszawa, 1997
- Mity i zasady profilaktyki uzależnień. W: "Remedium" 2002 nr 5, s. 16-17.
- Simm M., Węgrzyn-Jonek E., Budowanie szkolnego programu profilaktyki. Kraków 2002.
- Szymańska J., Działania profilaktyczne a klimat szkoły. W: "Remedium" 2003 nr 2, s. 6-7.
- Szymańska J., Profilaktyka w szkole. W: "Remedium" 2002 nr 7-8, s. 9-11.
- Strategie w profilaktyce. W: "Remedium" 2002 nr 1, s. 16-17.

Dyrektor szkoły
Mariusz Andrzej Łupiński